herpy

KOPPARÖDLOR

Checkerboard Worm Lizard

Trogonophis wiegmanni

Trogonophis wiegmanni är en liten, benlös masködla från Marocko, Algeriet och Tunisien, som lever hela livet nedgrävd i sandig jord och under stenar. Djuret är 12-18 cm från nos till kloak, har en kort, konformad svans och ett rutigt mönster. Arten föder levande ungar och kräver en djup, lätt fuktig botten, jämn värme underifrån och lugn och ro. Det finns bara lite kunskap om skötseln.

Familj: Trogonophidae

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**12-18 cm** nos-kloaklängd
Livslängd	**5-10 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Grävande**
Biotop	**Halvöken och tempererad skog och äng**
Svårighetsgrad	**Expert**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**40 × 30 × 30 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**20-25 °C**
Temperatur, natt	**15-20 °C**
Luftfuktighet	**50-70 %**
Vatten	**Ingen vattenskål**
UVB	**Behövs inte**
Föda	**Insekter och maskar/sniglar**
Hålls	**Ensamma eller parvis**

AVEL

Fortplantning	**Levandefödande**
Könsmogen	**30 mån.**
Kullstorlek	**2-5 ungar**
Kullar per år	**1**
Dräktighet	**120-150 dagar**

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Ej listad**
EU-bilaga	**Ej listad**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Trogonophis wiegmanni är en masködla i familjen Trogonophidae och den enda nu levande arten i släktet *Trogonophis*. Masködlor (Amphisbaenia) är benlösa, ormformade ödlor som är anpassade till ett liv under jorden. Kroppen är cylindrisk, ringdelad och kort och tjock i förhållande till andra benlösa ödlor, med nedsänkta sidolinjer. Huvudet är rundat och något tillplattat, nosen sticker ut lätt, näsborrarna vänder framåt, och det finns inga yttre öron. Svansen är kort och konformad och kan inte kastas av. Varken hanar eller honor har preanala porer.

Vuxna djur är vanligen 12-18 cm från nos till kloak, i genomsnitt omkring 14-15 cm, och de största anges till 24 cm. Svansen är bara omkring 1 cm. Könen har samma storlek. Vikten är inte dokumenterad. Teckningen är ett rutigt mönster av mörka och ljusa fält. Nominatformen *T. w. wiegmanni* har en blek gul grundfärg, medan *T. w. elegans* har en grå-vit eller rosa grundfärg.

Släktet skiljs från det närbesläktade släktet *Blanus* genom att *Trogonophis* saknar preanala porer, har näsborren i en egen nässköld och en kort, konformad svans, där *Blanus* har en längre svans som först smalnar av mot spetsen. Genetiska undersökningar har visat tre dolda arter inom *T. wiegmanni*, men de är ännu inte beskrivna. Släktnamnet kommer av grekiskans trogon, ”gnagare”, och ophis, ”orm”, och artnamnet hedrar den tyske zoologen Arend Friedrich August Wiegmann.

Utbredning och livsmiljö

Trogonophis wiegmanni finns i nordvästra Afrika: i Marocko, norra Algeriet och västra och centrala Tunisien. Arten finns också på Chafarinasöarna utanför Marockos kust, som politiskt hör till Spanien. Underarten *T. w. elegans* lever i Marocko, och *T. w. wiegmanni* i resten av utbredningsområdet.

Arten förekommer från havsnivå upp till omkring 1.900 m.

> **Naturlig utbredning:** Marocko, Algeriet och Tunisien.

LIVSMILJÖ

Trogonophis wiegmanni lever i medelhavsklimat: i snår, ekskog och skog av ek och en, i stäpp, på sandiga ytor utan växtlighet, i gräsmark och på odlad mark. Djuren bor i sand, lös jord under ett lager löv och ligger under stenar, där jorden är fuktig och bytesdjuren är talrika. Arten lever hela livet under jorden och kommer bara sällan upp till ytan.

Djuren finns ofta i par eller i små familjegrupper under samma sten. Två vuxna under samma sten är alltid en hane och en hona, och två djur av samma kön finns aldrig tillsammans. Ungarna föds i slutet av sommaren eller på den tidiga hösten och håller sig därefter nära en vuxen, oftast honan. På sommaren, när jorden torkar ut och blir varm, går djuren djupt ned i jorden och är nästan inaktiva tills regnet kommer igen.

Kosten är insekter och andra små, jordlevande ryggradslösa djur. Insektslarver och sniglar är föredragna, medan myror och gråsuggor nästan hoppas över, även om de är talrika. Torra år minskar bytesdjurens antal och mångfald, och djurens kondition försämras.

Skötsel

TERRARIET

Det finns bara lite kunskap om skötseln av *Trogonophis wiegmanni*. Arten lever hela livet under jorden och ses nästan aldrig, så rekommendationerna bygger på levnadsmiljön och på erfarenheter med arten och med *Blanus cinereus*, och flera av siffrorna är uppskattningar.

Ett par eller en liten familjegrupp kan hållas i ett terrarium på minst 40 × 30 × 30 cm (längd × bredd × höjd). Det viktigaste är botten: djuren ligger nedgrävda nästan hela tiden, så botten avgör hur de mår. Gör en lös botten av kokosfibrer, gärna blandad med sand och gödselfri jord och med ett lager löv ovanpå. 5 cm lösa kokosfibrer räcker för att djuren ska kunna ligga nedgrävda, men 10-15 cm ger dem möjlighet att välja både värme och fukt.

Lägg en platt kakelplatta eller sten på omkring 20 × 20 cm ovanpå botten. Den motsvarar stenen som djuren ligger under i naturen, och här värmer de sig och hittar föda. Använd bara ren jord utan gödsel och bekämpningsmedel, för rester av ogräsmedel och gödsel kan skada jordlevande djur. Terrariet ska ha ett tätt lock. Det behövs inga växter, grenar eller gömslen utöver plattan. Ta bort synlig spillning och foderrester, och byt botten om den blir sur eller får mögel.

TEMPERATUR

Djuren värmer sig genom att ligga nedgrävda i uppvärmd jord och inte i ljusets värme. Värm botten underifrån med en värmekabel eller en värmematta under ena änden av terrariet, styrd av en termostat, så att botten i den varma änden är 24-25 °C och resten omkring 20-22 °C. Djuren väljer själva en kroppstemperatur på omkring 22 °C. Se till att botten aldrig blir varmare än 25-26 °C. Mät bottnens temperatur med en givare i jorden och inte luftens.

En värmelampa uppifrån torkar ut botten och används inte. Natten kan vara lite svalare, omkring 15-20 °C; det är en uppskattning. Överhettning är farligare än kyla: i naturen drar sig djuren djupare ned när jorden blir varm och torr. Om en sval vinterperiod är nödvändig är inte dokumenterat.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Det är bottnens fukt som räknas, inte luftens. Botten ska vara lätt fuktig hela vägen ned: den ska kunna hålla en form när den pressas i handen, men inte droppa. Spraya botten med vatten varje dag. Det håller jorden fuktig och ger djuren dricksvatten, som de tar upp från jorden. Gör en gradient, så att ena änden är lite fuktigare än den andra och djuren själva kan välja. En vattenskål behövs inte.

En botten som torkar ut helt ger dålig kondition och stress. En botten som alltid är blöt ger mögel och hudproblem. Luftfuktigheten i terrariet är inte dokumenterad; 50-70 % är en uppskattning.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Djuren ligger nedgrävda och ses inte i ljuset. UVB behövs inte. Terrariet ska stå i ett rum med naturlig dygnsrytm, antingen med dagsljus från ett fönster (inte i direkt sol, där det snabbt blir för varmt) eller med belysning på en timer på 10-14 timmar om dagen efter årstiden. Djurens egen dygnsrytm är inte dokumenterad.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Trogonophis wiegmanni är en köttätare som äter insekter och andra små, jordlevande ryggradslösa djur. I naturen är insektslarver och sniglar de föredragna bytesdjuren, medan myror och gråsuggor nästan ignoreras.

Mjölmaskslarver och -puppor, små sniglar och nyavlivade syrsor, pudrade med ett multivitaminpulver, är lämpligt foder. Lägg föda under plattan tre gånger i veckan; den äts upp inom några timmar. Ta bort orörd föda efter ett dygn, så att den inte möglar. Utfodringsmängden är inte dokumenterad; mängden anpassas efter om djuren behåller sin vikt.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

Trogonophis wiegmanni ses sällan. Djuren ligger nedgrävda och kommer bara fram under plattan. Det är normalt. Gräv inte efter djuren för att kontrollera dem, för störning och stress gör dem mindre aktiva. Lyft plattan försiktigt för att se om föda har ätits och att djuren finns kvar. Arten är inte ett djur för hantering.

I naturen finns djuren i par och familjegrupper, och djur av samma kön finns aldrig tillsammans. Håll dem därför enskilt, som ett hane-hona-par eller som en familjegrupp med ett par och deras ungar, och sätt aldrig två vuxna av samma kön ihop. Djuren känner igen sin partner, sig själva och ungarna på doften. På sommaren är djuren mindre aktiva, också i terrariet, och de drar sig ned i botten.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Arten blir könsmogen vid omkring 2½ års ålder. Könen har samma storlek och kan inte skiljas åt utifrån. Könet bestäms säkert genom att pressa fram hemipenis vid kloaken, vilket kräver erfarenhet och bör göras av en veterinär med erfarenhet av kräldjur.

PARNING

Parningen sker på våren, och ungarna föds först sent på sommaren, så honan bär dem hela sommaren. Parning i fångenskap är inte beskriven. Ett hane-hona-par kan hållas ihop hela året, som i naturen, där djuren finns tillsammans under samma sten. Håll aldrig två hanar ihop, och titta efter sår efter parningen.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Arten föder levande ungar sent på sommaren eller på den tidiga hösten, efter den torra sommaren. En kull är på 2-5 ungar. Ungarna är mycket stora, omkring hälften så långa som modern från nos till kloak, och hela kullen kan väga lika mycket som honan. En dräktig hona ska ha en djup, lätt fuktig botten, värme underifrån, rikligt med föda och lugn och ro. Gräv inte efter henne.

INKUBATION

Det finns inga ägg att inkubera. Dräktigheten sträcker sig från parningen på våren till förlossningen sent på sommaren. Längden är inte uppmätt, och 120-150 dagar är en uppskattning utifrån årstiderna.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Uppfödning i fångenskap är inte beskriven. Nyfödda ungar mäter omkring 7 cm från nos till kloak. I naturen håller de sig nära en vuxen, oftast modern, och ungarna kan stanna kvar i familjegruppen. De ska ha samma botten, fukt och värme som de vuxna och små bytesdjur som små mjölmaskar, små sniglar och små syrsor.

Hälsa och vanliga misstag

Det finns nästan ingen kunskap om sjukdomar hos arten i fångenskap. De problem som kan förväntas beror nästan alltid på uppställningen:

- Uttorkning och stress i en botten som är för torr, eller för varm.
- Mögel och hudproblem i en botten som alltid är blöt.
- Skador från jord med rester av gödsel eller bekämpningsmedel.
- Utebliven föda: djuren går inte upp i vikt om de inte hittar föda under plattan.

Djuren är svåra att observera. Håll koll på om födan äts upp och om djuren kommer fram under plattan. Ett djur som ligger på ytan under längre tid är sjukt eller mår dåligt. Sök en veterinär med erfarenhet av kräldjur.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.